

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İktisadi Büyüme (IIa) ve
İktisadi Gelişme Konuları

İKTİSADİ BÜYÜME VE İKTİSADİ KALKINMA

Prof. Dr. Ali ÖZGÜVEN

İlk toplumlarda iktisadi büyüme, daha çok tarımsal ürünlerde bir artış olarak görülür. En önemli faaliyet alanı tarımdı. Gerçi, üretim zamanımıza kadar artmış, toplam gelir düzeyleri yükselmiş ama genellikle kişisel gelir payları arasındaki ahenksizlikler bir türlü giderilememiştir. Üstelik, ilk toplumlarda tarımsal ürün fazlalıkları da ya derebeyleri veya devlet tarafından zorla alınmıştır.

Ortaçağdan sonra ekonomide önemli değişimler başlamış ve olaylara yeni bir zihniyet ile dinamik bir açıklama getirilmiştir. İktisadi büyüme altın artışı, nüfus artışı ve o zamanın tekniğine göre sanayi ürünleri artışıdır. Sanayi ürünleri ne kadar ihraç edilirse ülke de o ölçüde zenginleşecektir. Bu bakımdan, büyüme veya kalkınma bir hareket ve dengesizliktir. Büyümede diğer bir özellik de, tarım üreticilerinden çok, sanayi üreticilerinin önemli rol oynamalarıdır.

Fizyokratlar döneminde de, iktisadi büyüme (kalkınma) yine tarımsal ürün miktarının artışı ile ifade edilmiştir. Çünkü tarım kendine verileden kat kat fazlasını verir. Bu dönemde büyüme veya kalkınma spontane (kendiliğinden meydana gelen) bir olaydır. Devletin müdahalesine gerek yoktur.

Klâsik ve neo-klâsik teoride ise büyüme ve kalkınma aynı anlamda olup bir verim artışı, üretim artışı ve sermaye birikimi demektir. Yine, büyüme ve kalkınma kendiliğinden oluşan doğal bir olaydır. Bu bakımdan, büyümeyi engelleyecek faktörler de ekonominin içinden değil dışından gelen faktörler olacaktır. Meselâ, iş bölümü önce ülke içinde sonra da ülkelerarası piyasaların açılmasını ve genişlemesini sağlar. Eğer dış talep azalırsa üretim kısılacak, yani büyüme yavaşlayacaktır. Bu bakımdan, dış ticaret iş bölümünü, iş bölümü de verimi artırır. Nihayet, hükümetlerin ekonomik ve siyasal hataları da, büyüme üzerinde olumsuz etkiler yapabilir.

Sosyalistlerin büyüme ve kalkınma ile ilgili görüşlerine gelince bu görüşler de şöyle özetlenebilir :

Kapitalist sistem, dinamik ve dengesizlik yaratan bir sistemdir. Üreticiler daha çok kazanmak için maliyetleri düşürmek zorundadırlar (tam rekabette). Bunun sonunda da, üretim artar ve iktisadi büyüme gerçekleşmiş olur. Büyüme sürecinde teknolojik gelişmeler ve yatırımlar büyük rol oynadığından, yatırım kararlarına göre büyüme hızı yükselecek veya yavaşlayacaktır. Yani kapitalist sistemde üretim artışı üretim faktörlerine sahip olanların stratejisine ve davranışlarına bağlıdır.

Marx'a göre, ülkelerin kalkınma aşamaları kullandıkları üretim araçlarının niteliği ile açıklanır. Derebeylik rejiminde yel değirmeni ve dokuma tezgâhı görülür. Kapitalist sistemde ise makine ve işçi sınıfı zorunlu olarak ortaya çıkmıştır. Üretimde kullanılan teknik basit ise verimi arttırmak pek mümkün değildir. Ayrıca, tam rekabette kârlar azaldığı için ülke durgunluğa girecektir.

Nihayet, modern teorilerde büyüme ve kalkınma artık birbirinden ayrılmaktadır. Ancak bu iki kavram birbirinden ayrı düşünülemez. Birbirini etkileyen büyüme ve kalkınma, belli başlı şu konularla ilgilidir :

- Milli gelirle kişi başına düşen gelir arasındaki ilişkiler;
- Üretim ile tüketim arasındaki ilişkiler;
- Teknolojik değişmeler;
- Gelir-tasarruf değişmeleri;
- Sermaye-hasıla katsayısı;
- Input ve output bağıntıları.

Şimdi de, büyüme ve kalkınma üzerinde duralım.

A — BÜYÜME

Her dönemde iktisatçıların en çok ilgilendikleri konular değişik olmuştur. Meselâ: Merkantilistler bir ülkenin zenginliğini ve refahını altın para miktarı ile açıklamışlar ve para miktarını arttırmak yollarını araştırmışlardır. Klâsikler üretim ve uluslararası ticaret üzerinde durmuşlar, Neo-klâsikler ekonomik olayları «marjinal» kavram ile yorumlamaya çalışmışlardır.

Özellikle, İkinci Dünya Savaşından sonra ise büyüme ve kalkınma modelleri veya teorileri modern ekonominin en önemli konuları arasına girmiş bulunmaktadır. Büyümenin böyle ön safhaya geçmesi elbetteki sebepsiz değildir. Çünkü gelişmiş (kalkınmış) ülkelerle gelişmemiş ülkeler arasındaki gelir farkları dikkatleri çekecek kadar artmıştır. Bu ülkelerin ödemeler dengesi, daha çok birincilerin lehine dönmektedir.

Büyüme (croissance, growth) gerek teoride gerekse uygulamada yeni bir kelimedir. Büyüme, ilk bakışta, biyolojik bir anlam taşır. Çünkü bir canının veya organlarından birinin cesamet ve hacim itibarıyla yavaş yavaş gelişmesi biyolojik bir olaydır. Böylece, büyüme kelimesi de ekonomiye canlı varlıklarinkine benzer bir gelişmeyi açıklayabilmek amacıyla girmiş bulunmaktadır.

Büyüme, bir ekonomide belli bir dönemde (genellikle bir yılda) bir miktar bir hacim, bir cesamet artışıdır. Öyle ki bu artış insanlığı bugünkünden daha sağlam ve daha kuvvetli bir güce doğru götürebilecek aritmetik bir artıştır. O halde, nüfus artışı, sermaye artışı, tasarruf artışı millî gelir artışı v.s. birer büyümedir. Ancak, bu artış kapasitesi ülkenin doğal kaynaklarına, bu kaynakların kalitesine, teknolojik düzeye, eğilim düzeyine, coğrafi faktörlerine v.s. bağlıdır.

Büyüme, bir bakıma da, uzun dönemde millî hasıla veya fert başına gelir artışı (colin Clark, Artur Lewis, Simon Kuznetz) olarak tanımlanır.

François Perroux'ya göre ise büyüme strüktürlerde ve organizasyonlarda bazen de sistemlerde yapılan değişikliklerin meydana getirdiği sürekli üretim artışıdır.

Bu tanımda dört özellik göze çarpmaktadır :

A) Uzun dönem. Çünkü üretim artışı için, eksik kapasitede bulunmamak kaydıyla, kısa dönem yeterli değildir.

B) İktisadi strüktürlerin (yapıların) değişmesi. Bundan amaç, bir üretim kesiminin toplam üretimdeki payının artmasıdır. Meselâ, sanayi üretiminin toplam üretimdeki payının artışı bir strüktür değişmesidir ve,

Sanayi üretimi

Toplam üretim

biçiminde gösterilir.

C) Sistem değişmesi. Bazı kurumların veya mülkiyet biçimlerinin değişmesi de (boş bırakılan toprakların değerlendirilmesi zorunluluğu gibi) üretimi arttırabilir.

D) Sürekli olarak üretim artışı. Büyüme hızının düşmemesi için üretimin sürekli olarak artması gerekmektedir.

Büyüme, sonuçları ölçülebilen sayılabilen kantitatif değişmeler olduğundan, büyümede kantite ve kalite diyalektiği⁽¹⁾ vardır. Şöyle ki :

Tarımda ihtiyaçlar daha çok fizyolojik nitelikte olup sınırlıdır. Sanayide ise ihtiyaçlar fizyolojik veya biyolojik olmadığı gibi, gittikçe artan ve yeniliklere yol açan bir özelliğe de sahiptir. Bu bakımdan, tarım toplumunda genellikle «Kantitatif», sanayi toplumunda ise «Kalitatif» bir gelişme görülmektedir. İşte bunun içindir ki kantite ve kalite diyalektiğinde önce miktar artışına, sonra da kaliteye önem verilir.

Tarımda kantitatif büyüme, aynı ürün miktarının artışı (ister hektar, ister kişi başına olsun), buna karşılık aktif nüfusun azalışıdır.

Tarımda kalitatif büyüme ise miktar artışından çok, daha kaliteli üretime geçmek, üreticilerin ve köylünün davranışlarını, zihniyetini, değiştirmektir. Çünkü üreticilerin davranışları, örf ve adetleri, zihniyeti, ürün miktarı üzerinde etki yapan önemli faktörlerdir.

Sanayide büyümeye gelince, bu büyüme daha farklı biçimlerde görülür. Meselâ, yeni bir faaliyet alanı olan elektronik sanayii, gittikçe ilerleyen bir teknolojiyi gerekli kılmaktadır. Eğer klâsik anlamda bir sanayileşme (metal veya kömür) söz konusu olsaydı, teknik gelişmeler sınırlı kalacaktı.

Tarımda da durum hemen hemen böyledir. Çünkü tarımda maki-ne yeni bir ürün henüz yaratmış değildir. Aslında, kömür ve çelik sanayilerinin gelişmelerine pek ihtiyaç da yoktur. Böylece, 19. yüzyılda kantitatif bakımdan büyüyen Avrupa ülkeleri, 20. yüzyılda daha çok kalitatif büyüme aşamasına yani bir bakıma kalkınma aşamasına girmişlerdir.

«Büyüme» kelimesi yerine «Gelişme» kelimesi de kullanılmaktadır⁽²⁾. Bu anlamda, gelişme brüt veya net gelir artışı; kalkınma ise uzun dönemde gelirin sosyal sınıflar arasındaki dağılışı ve bu dağılıştaki herkesin aldığı pay olarak tanımlanır. Gelişme kantitatif (nicel), kal-

(1) Raymond Aron; Dix-huit leçons sur la société industrielle, Paris, 1962, Sh. 193.

(2) Yüksel Ülken; 20. Yüzyılda Dünya Ekonomisi, İstanbul 1984, sh. 305.

kırma ise kalitatif (nitel) özellik gösterir. Nihayet, gelişme biyolojik bir anlam taşır, kalkınma ise bir refah ölçüsüdür. Rakamlarla ifade edilemez.

1 — *Kalkınmış Ülkelerde Büyüme :*

Kalkınmış ülkelerde iktisadî büyümenin başlıca amacı şöyle :

- a) Yeni üretim araçları icat etmek,
- b) Yeni üretim yöntemleri bulmak ve bunları uygulamak,
- c) İç ve dış pazarlara özellikle yeni ürünler sürmektir.

Ancak, ileri ülkeler bu tür ürünlerin peşinden koşarken de, ahenk-
li bir kalkınmanın devamı için, genel dengeyi bozmamaya dikkat eder-
ler. Belli bir amaca vardıktan sonra da, bu ülkeler büyüme politikala-
rının yönünü ve amacını değiştirirler. Şöyle ki :

- i — Kişilerin refah düzeyini yükseltmek,
- ii — Daha fazla boş zaman fırsatı yaratmak,
- iii — Geri kalmış ülkelere yardım etmek,
- iv — Dünya kamuoyu karşısında siyasal güç kazanmak.

2 — *Geri Kalmış Ülkelerde Büyüme :*

Geri kalmış ülkelerde büyüme, geleneksel ekonomiden veya basit üretim tekniğinden daha kompleks bir ekonomiye ya da ileri bir üretim tekniğine geçiştir. Ancak, adı geçen ülkelerde «çarpan» ve «hızlandırıcı» etkileri zayıftır. Çünkü yatırım imkânları sınırlıdır. Bu bakımdan, nüfus artışı ile net milli gelir artışı hemen hemen aynıdır. (Stasyoner bir büyüme). Aslında geri kalmış ülkelerde de büyümenin amacı ileri ülkelerdeki gibi, üretimi arttırmaktır. Üretimi arttırmak için de geniş ölçüde teknoloji transferine gidilir. Büyümenin veya üretimi arttırmanın amacı, siyasal bir güç kazanmaktan çok, iç ve dış talebi karşılayabilmektir.

B — KALKINMA

Kalkınmanın, iktisadî konular arasında yer alması yenidir. Ancak, kalkınma önemi bakımından ilk sırayı alacak niteliktedir. Çünkü, konjonktür dalgalanmalarını giderme, uzun dönem yatırımların kesimler arasında dengeli dağılımını ve koordinasyonunu sağlama zorunluluğu, daha çok yakın zamanlarda önem kazanmaya başlamıştır.

Niçin kalkınma, bir çok iktisadî konular arasında gittikçe daha fazla önem kazanmaktadır? Kalkınmaya ön sırayı veren faktörleri 10 noktada toplayabiliriz :

- 1 — Dünyanın adeta kalkınmış ve kalkınmamış ülkeler adı altında ikiye bölünüşü,
- 2 — Kalkınmanın, modern teknik bilgiler, sermaye birikimi, vasıflı işgücü, güçlü bir hükümet, sosyal adalet, yaygın eğitim gibi faktörlerle sağlanacağı inancı,
- 3 — Savaş yıllarında, ihtiyaç duyulan birçok araç ve gereçlerin ithal güçlüğü,
- 4 — Kalkınmış ülkelerin aynı zamanda sanayileşmiş ülkeler olduğu görüşü,
- 5 — Kalkınmış ülkelerin zengin ülkeler sayıldığı ve kalkınmış ülkelerde kişi başına gelirlerin daha yüksek düzeyde bulunduğu,
- 6 — Sanayi ürünlerinin tarım ürünlerinden daha fazla ve daha sürekli gelir sağlaması,
- 7 — Kalkınmanın, dışa bağılılığı azaltacağı düşüncesi,
- 8 — Kalkınmış ülkelerde, kişilere yüklenen vergilerin daha az olması,
- 9 — Kalkınmış ülkelerde işsizliğin azalacağı görüşü,
- 10 — Özellikle sömürge ülkelerinin birer birer bağımsızlıklarına kavuşmaları ve bu uğurdaki çabaları.

Ayrıca, kalkınmaya geniş ölçüde yer veren eserler de, dikkat çekici başlıklar taşımaktadır :

- «Zamanımızın en önemli sorunu»,
- «Devrimizin en dramatik olayı»,

- «En etkili iktisadî konu»,
- «Geri kalmış ülkelerin kalkınma hevesi»,
- «Kalkınma skandalı»,
- «Kalkınma teorileri»,
- «Kalkınma yolundaki ülkeler».

Bir diğer önemli nokta da, kalkınma bakımından ülkelerin sınıflandırılmasıdır. Şöyle ki :

a) *Kalkınma yolundaki ülkeler*

Kalkınma yolundaki ülkeler (pays en voie de développement) başlığı kabul edilirse sanki öbür ülkelerin yani kalkınmış ülkelerin yerinde duracağı, daha kalkınmayacağı, ilerleme kaydetmeyeceği sanılacaktır. Bu ifadeye göre, Türkiye kalkınacak, B. Almanya kalkınmayacaktır. Çünkü, B. Almanya adeta, tam istihdam sınırı gibi, kalkınma sınırına gehp dayanmıştır, sınırın ötesine geçemeyecektir. Oysa, kalkınmanın kesin sınırı yoktur. Yeni ihtiyaçlar ortaya çıktıkça, toplumlar geliştikçe elbetteki kalkınma da belirli bir noktada durmayacaktır. Üstelik, «kalkınma yolundaki ülkeler» başlığı, bu ülkelerin eninde sonunda kalkınmayı gerçekleştireceklerdir anlamına da gelmektedir. Ne var ki, her ülkenin mutlaka kalkınacağı hakkında kesin bir iddia ileri sürülemez.

b) *Tiers-Monde Ülkeleri*

Fransız Nüfus Enstitüsü tarafından ortaya atılan⁽³⁾ bu ifade, üçüncü dünya ülkelerini açıklamaktadır. Böylece, dünya ülkeleri üçe ayrılmaktadır : Kapitalist ülkeler, sosyalist ülkeler ve üçüncü dünya ülkeleri. Ancak, bu ayırım ile, üçüncü dünya ülkeleri, iktisadî sistemler dışında bırakılmış olmaktadır.

c) *Proleter Uluslar*

Bu ayırım daha çok marksist görüşe dayanır. Çünkü, burada kapitalistlerle işçi sınıfı arasındaki ilişkiler üzerinde durulmaktadır. Ancak, proleter uluslar (Nations prolétaires) anlayışı, hiçbir teorik teme-

(3) Jacques Freyssinet; Le concept de sous développement, Paris, 1966, sh: 4.

ie dayanmadığı için bazı marksist iktisatçılar tarafından da benimsenmemiştir⁽⁴⁾.

d) Az Gelişmiş Ülkeler

Az gelişmiş ülkeler (pays sous-développés), kişi başına geliri az olan ülkelerdir. Kişi başına geliri az olan ülkeler ölçü sayılırsa o zaman bu ülkelerin kişi başına gelirleri artacak demektir. Bununla beraber, kaynakları bol ve kalkınmış ülkelerde de bazen kişi başına düşen gelirlerin yetersiz olduğu görülmektedir. Yine, kalkınma yolundaki ülkeler ayırımında belirtildiği üzere, kalkınmış ülkelerde de kişi başına düşen gelirleri arttırmak yönünde çaba harcanacağı açıktır.

e) Geri Kalmış Ülkeler

Geri kalmış ülkeler (pays arriérés) refah düzeyi ve kalkınma bakımından sanayileşmiş ülkelerden uzak kalan ülkelerdir. Geri kalmış ülkelerin kendi başlarına kalkınmaları bir çoklarına göre, imkânsız görülmektedir.

Geri kalmış ülkeler için çok tanım yapılmıştır. Meselâ, Hans W. Singer'e göre, geri kalmış ülkeler zürafaya benzer : tanıyı zor ama rastladığınız zaman onu kolayca tanırırsınız. Bütün bu tanımlara rağmen, kalkınma olayında yine de bazı açıklığa kavuşması gereken karanlıklar vardır. Bu noktalar dört başlık altında toplanabilir :

- i — Her zaman servetle veya mal miktarı ile kalkınma arasında fiziksel bir sebep-netici ilişkisinin kurulamaması, Hindistan'da besin maddesi olarak, çok sayıda hayvan bulunduğu halde, et tüketimi çok azdır. Sebebi ise dinin etkisidir.
- ii — Bir ülkede ürün bolluğu olduğu halde, krizlerin görülmesi ve gelirlerin düşmesi. 1929 dünya krizi buna örnek gösterilebilir. Bu bakımdan, büyük bir üretim her zaman yüksek bir refah ölçüsü olamaz.
- iii — Gösteriş için tüketimin ve zihniyetin kalkınmayı olumsuz yönde etkilemesi. Özellikle az gelişmiş ülkelerde altına rağbet, gösteriş için yapılan harcamalar ve ithal meylinin artışı, yatırımları kısıtlamaktadır.

(4) Jacques Freyssinet; Le concept de sous développement, Paris, 1966, sh. 4.

- iv — Üretim faktörlerinin mülkiyet biçimi ile kalkınma arasında da bir ilişkinin kurulabilmesi. Meselâ, toprak mülkiyetinin kullanımı biçimi üretimi artırır, veya azaltır. Bir üretim faktörünün teknik ve fizik üstünlüğü yeterli değildir. Aynı zamanda, o faktörün kullanım biçimi yani hukukî strüktürü de önem taşır. Eğer toprak mülkiyet rejimi toprakların boş bırakılabileceği yönde hükümler getirmişse üretimin azalacağı açıktır.

C — KULLANMA ARAÇLARI

Kalkınma araçları şöyle sıralanabilir :

a) Kalkınma Plânları :

Genel olarak, plân dendiği zaman bir ekonomide daha hızlı ve daha ahenkli kalkınabilmek için, uygulanan bir araçtır ve teknik yoldur. Yetkili organlar, kalkınmada öncelikle yapılması gereken konuların en ince noktasına kadar üzerinde dururlar. Böylece, bütün faaliyetleri kapsayan plânlar iktisadî ve sosyal kalkınmaya yön verir. Enflasyondan ve deflasyondan korunabilmek amacıyla gerekli tedbirleri önerir. Ülkemizde 1963-1967 arasını kapsayan I. Beş Yıllık Kalkınma Plânı gibi...

Kalkınma plânları güdülen amaçları, kullanılan araçları ve birbirine bağlı değişkenleri kapsadığından çok geniş plânlardır. Bu bakımdan, kalkınma plânları, bazı hedeflere varabilmek için belirlenen alternatif araçların bir tercihidir.

Kalkınma plânlarında en çok önem verilen konular altı noktada toplanabilir :

- i — Nüfusun iktisadî kesimler arasında (tarım, sanayi, hizmetler) nasıl dağılacağı ve üretimde nasıl etkili olacağı,
- ii — Nüfus artış hızının neye göre belirleneceği,
- iii — Kişi başına gelirin ne olacağı ve nasıl hesaplanacağı,
- iv — Yatırımların kesimler arasında nasıl dağılacağı,
- v — Dış ticarete hangi doktrinin uygulanacağı,
- vi — Arz ve talep arasında dengenin nasıl sağlanacağı.

b) *Sanayileşme* :

Sanayileşme de tanımı güç kelimelerden biri. Bununla birlikte sanayileşme başlıca iki biçimde tanımlanmaktadır⁽⁵⁾ :

- i — Kesimlere göre tanım. Bu tanım Colin Clark tarafından geliştirilmiştir. Ona göre, iktisadî faaliyetlerden birinci kesim tarım; ikinci kesim sanayi; üçüncü kesim de hizmetlerdir. Sanayi, hammaddelerin büyük ölçüde ve sürekli olarak taşınabilir ürünler haline getirilmesidir. Sanayi kesiminin bir özelliği de, öbür kesimlere oranla ölçeğini (cesametini) büyütmesidir.
- ii — Teknolojik tanım. Bu tanımda, sanayileşme artık bir üretim kesiminin gelişmesi olarak değil, daha verimli teknik yeniliklerin bulunuşu, uygulanışı ve yayılışı olarak görülür. Sanayileşme makro bakımdan, maliyetleri düşüren, verimi arttıran ve piyasaya yeni ürünler getiren makinelerin rasyonel kullanımındır. Böylece, üretim fonksiyonu da değişmiş olmaktadır.

Sanayileşmede iki aşama görülür. Birinci aşama daha çok tüketim maddeleri ve yatırım (sermaye) malları artışı ile kendini belli eder. Buna hafif sanayi de denir.

İkinci aşama ise yatırım mallarının ağırlık kazanması ve bunların piyasalara sürümü sorunudur. Buna da ağır sanayi adı verilir. Sanayileşmenin ikinci aşamasında bazı dengesizlikler ortaya çıkar. Çünkü yatırım mallarının artışı, tüketim maddelerinin üretimini kısımlar ve tüketim maddeleri fiyatlarının yükselmesine sebep olabilir.

Şimdi de, bir ülkenin sanayileşmesini zorunlu kılan faktörlere veya ülkelerin neden sanayileşme yoluna yöneldiklerine bir göz atalım. Sanayileşmeyi zorunlu kılan önemli faktörleri onbir başlık altında toplamak mümkündür :

- Harp yıllarında ihtiyaç duyulan araç-gereç, yatırım malları ve benzerlerinin ülke içinde üretilmesi.
- Nüfusu hızla artan ülkelerin sanayileşme ile yeni istihdam imkânları yaratabilmesi.
- Besin maddelerine ve hammaddelere, ilk pazar olarak, ülke sanayi kesiminin gösterilmesi.

(5) Daha fazla bilgi için bkz: Jacques Freyssinet; Le concept du sous-développement, Paris, 1966, sh. 149.

- Dışa bağılılığı azaltması ve böylece yabancı ülkelere yapılan döviz ödemelerinden tasarruf sağlanması.
- İhracatın artması ile ülkeye döviz kazandırması.
- Ülkenin öbür ülkelerle rekabete girerek dünya kamuoyu karşısında prestij kazandırması.
- Tarımsal ürünlerin daha kolayca ithalini mümkün kılması.
- Kullanılmayan kaynakları daha kolayca değerlendirmesi.
- Sermaye birikimini daha çabuk gerçekleştirmesi ve değerlendirmesi.
- Genellikle birden büyük bir talep elastikiyeti yaratması.
- Ülkenin savaş gücünü arttırması.

Bir önemli nokta da, sanayileşme ile kalkınmanın çok defa aynı anlamda kullanılmasıdır. Gerçekten, kalkınmış ülkeler sanayileşmiş; kalkınmamış ülkeler ise sanayileşmemiş ülkeler diye bir ayırım yapılmaktadır.

Aynı biçimde, tarımsal yapılı ülkeler fakir, sanayileşmiş ülkeler ise zengin ülkeler olarak kabul edilmektedir.

c) *Müteşebbis* :

Hemen belirtelim ki, burada sözü edilen müteşebbis tipi, daha çok dinamik yani aynı ürünün kalitesini yükselten, yeni bir ürün yaratan kimsedir. Schumpeter'e göre, müteşebbis üretim fonksiyonunda değişiklik yapan, yeni bir üretim faktörleri bileşimi ile piyasaları genişleten, yeni piyasalar açan dinamik bir unsurdur. Schumpeter'in bu müteşebbis tipi kalkınmada büyük rol oynar. Çünkü müteşebbisin yatırım yapıp yapmayacağı veya gelecek hakkındaki tahminleri istihdam, üretim ve gelir dağılımı üzerinde etkili olacaktır. O kadar ki, ona göre batı kapitalist ülkelerin kalkınması büyük ölçüde müteşebbislerin eseridir. Az gelişmiş ülkelerde yenilik yaratan müteşebbislere başka bir deyişle, Schumpeter'in açıkladığı anlamda pek rastlanmaz. Schumpeter, yenilikler yaratamayan ülkelerin kalkınamayacağına, kalkınmış ülkelere bağımlılıklarını sürdüreceklerine dikkatleri çekmiştir. Ancak, yeniliklerde ve yatırım kararlarında siyasal, psikolojik ve sosyal faktörlerin etkinliğini unutmamak gerekir.

KAYNAKLAR :

1. Raymond Aron; Dix-huit Leçons sur la société industrielle, Paris, 1962.
2. Laurent Turin; Combat Pour le développement Paris, 1965.
3. André' piètre; Equilibre entre développement économique et développement social, Paris, 1962.
4. Albert Hirshman; Stratégie du développement économique, Paris 1964.
5. Jacques Austruy; Le scandale bu développement, Paris 1965.
6. Jacques Freyssinet; le concept du sous-développement, Paris 1966.
7. Yüksel Ülken; 20. Yüzyılda Dünya Ekonomisi, İstanbul 1984.